

Tiden efter mynten

En fantasiresa in i framtiden

av Viggo Wentzel

Hur betalar vi i morgon?

Användning av kontanter i form av sedlar och mynt som betalningsmedel är djupt rotad hos de flesta människor. Förutom den långa historiska traditionen har kontanter flera uppenbara fördelar: man ser omedelbart hur stort belopp man har, och transaktioner med kontanter kan inte spåras. Inga terminaler behövs och ingen övre gräns finns för kontant betalning.

I vår tid då andra betalningsformer har skapats, till exempel betalkort, har användning av kontanter ifrågasatts. Hanteringskostnaderna är höga och riskerna är stora vid transporter, nackdelar som i första hand drabbar bankerna och näringslivet och inte gemene man. Det är alltså i första hand bankerna som har intresse av att hitta ett alternativ till sedlar och mynt. Försök har också gjorts men med föga framgång.

En ganska säker gissning är att det knappast går att avskaffa kontanter i brådskat om ens någonsin, därtill är de alltför inarbetade. Om man ändå skall våga sig på en framtidsprognos så kan man för det första konstatera att principiella tekniska hinder knappast finns numera för ett alternativ till kontanter. För det andra kan man förmoda att en ersättning för sedlar och mynt kommer att göras inom ramen för en överstatlig valuta, alltså euron i Europa. För det tredje kommer avveckling av sedlar och mynt att ske under en mycket lång övergångsperiod, kanske 10 till 20 år. Men på samma sätt som kugghjul och andra mekaniska komponenter för enbart informationsbehandling ersattes med digital teknik och elektronik, är det lockande att digital teknik får ersätta de metallbitar och papperslappar som enbart tjänar som värdesymboler.

Eftersom större transaktioner mer och mer sker med betalkort gäller det att hitta ett sätt att enkelt och snabbt sköta småbetalningar inte bara i den traditionella handeln utan även vid elektronisk handel på nätet. För att inte onödigtvis komplicera säkerhetstekniken skulle en övre beloppsgräns kunna sättas till 200 à 300 euro, vilket i sin tur medför att sedlar för höga valörer måste behållas. Det nödvändiga betalningsinstrumentet borde vidare vara anonymt, det vill säga inte vara knutet till viss person. Betalningsinstrumentet kallas i fortsättningen för *ebörs*.

Den skiss till ett ebörs koncept som ges nedan gör inte anspråk på att vara en trolig prognos utan är enbart till för att sätta fantasin i rörelse och väcka debatt.

Målsättning

Att finna ett betalningssätt som ska ersätta mynt och lägre valörer av sedlar med digitala pengar och som skall kunna användas av alla som idag kan hantera kontanter.

Funktionalitet

Ebörs skall kunna användas för alla former av betalningar av små belopp såväl direkt över disk som över nätet via dator. Betalning skall kunna ske från en ebörs till en annan utan krav på någon speciell terminal. Ebörs skall inte vara knuten till någon viss person utan enbart innehavet av ebörs ger tillgång till inestående belopp. Däremot kan varje ebörs behöva förses med ett unikt nummer. Laddning av ebörs skall kunna ske från bankkonto via auktoriserad terminal eller hemdator, från traditionell betalterminal för mynt och sedlar, eller från en ebörs till en annan.

Utöver dessa grundläggande funktioner kan ebörs förses med andra egenskaper till exempel lagring av ett antal av de senaste transaktionerna eller specifikation av en transaktion.

Säkerhet

Genom att beloppet i en ebörs är maximerat kan säkerhetsarrangemangen förenklas till förmån för ett bekvämt handhavande. Ett oeftergivligt villkor är dock att ebörs endast kan laddas från auktoriserade källor. Man kan jämföra detta med laddning av kontantkort för mobiltelefoner. Kraven på ebörsen är dock högre eftersom ebörsen skall kunna användas för alla sorters betalningar. Antingen måste en spärr finnas för oauktorerad laddning eller också måste de laddade beloppen märkas så att det kan identifieras som äkta. Jag kan för närvarande inte bedöma om dessa krav går att uppfylla med rimlig säkerhet.

Utformning av ebörs

Betalningsinstrumentet ebörs ska uppfylla höga krav på ergonomisk utformning med tanke på att det även skall hanteras av personer med olika former av handikapp.

Ebörs skall vara försett med numeriska tangenter och funktionstangenter samt en skärm för belopp och meddelanden. Vidare skall det finnas en anordning för enkel och snabb dockning till terminal, dator och annan ebörs. Strömförbrukningen måste vara så låg att laddning av batterier inte ska behöva ske oftare än en à två gånger per år. Helst skall den interna strömförsörjningen utan laddning räcka under ebörsens hela praktiska livslängd. Priset för en ebörs ska ligga på samma nivå som priset för en portmonnä eller plånbok i dag.

Det ligger nära till hands att kombinera ebörsen med exempelvis en mobiltelefon för att minska antalet prylar i fickan. Detta är dock inte någon god idé eftersom ebörsen skall vara enkel och rutinerna skall vara väl kända och desamma överallt.

Distribution av ebörs

Ebörsen måste säljas genom auktoriserade kanaler som garanterar dess äkthet, till exempel banker och Postens försäljningsställen.

Exempel på transaktioner

Betalningar över disk med ebörs

Varorna skannas in och totalbeloppet presenteras på affärens terminal. Kunden dockar sin ebörs i terminalen och godkänner beloppet och verkställer överföring från ebörsen samtidigt som "kvittot" med specificeringen av de enskilda varorna lagras i ebörsen.

Betalningar över disk med kontokort

Kunden begär att utöver betalning för varorna skall hans ebörs laddas. Ebörs dockas i affärens terminal varefter betalning med kontokort sker på normalt sätt och begärt belopp överförs till ebörsen.

Insamling

Den traditionella insamlingsbössan har ersatts med en ebörs. Den som vill skänka en slant dockas sin egen ebörs mot "insamlingsbössan", knappar in beloppet och överför det.

Betalning för varor och tjänster över nätet

Den egna datorn eller snarare framtidens mediacenters är försedd med en dockningsterminal för ebörs och ett betalningsprogram verkställer transaktionen till den angivna betalningsmottagaren.

Laddning av ebörs från eget bankkonto

Uppkoppling till banken sker med normala säkerhetsrutiner varefter dockning av ebörsen sker mot den egna datorn och ebörsen laddas. Alternativt sker laddningen i en "bankomat".

Betalning i automat

Automaten är försedd med en terminal för dockning av ebörs.